

дори и духовните лица били задължени да стоят на стража, а сжщо въ Полша и въ Чехия. Освенъ това, жителитъ на жупата плащали и *приплата* (по сръбски: жупска приплата). Манастирскитъ хора били освободени отъ всички тия тегоби. Дворцовата тегиба⁷⁴ у всички славяни била тежка и разнообразна. Когато царътъ тръгвалъ да обикаля страната, то боляри и монаси, граждани и селяни били длъжни да го придружаватъ отъ едно мѣсто до друго и да даватъ нему и на свитата му храна и квартира. Мѣстото за нощувка, както въ Сърбия, той и въ България, се наричало *приселица*. Преминаването на многобройната челядь отъ псари, соколници и орженосци, които искали хлѣбъ, домашни птици, вино, месо, храна за конетъ (българ. зобъ, ср. позобъ) и т. н., бивало голѣма тежестъ за населението. Въ Чехия думата, съ която наричали княжеската челядь, *holota* (старосл. — глота „тълла“) постепенно получила ругателно значение (сволочь, сбирщина).

Друга дворцова тегиба е работата на царскитъ земи. Споредъ вирпинската грамота, народътъ (люди) билъ длъженъ да оре, да коси и да разработва лозята. Рилскиятъ хрисовулъ (1378) забранява на чиновницитъ да взиматъ „на работа“ манастирскитъ хора, тѣхнитъ работници, коне или волове (зевгаре енгареписати — ζευγος ἀγγαρεύειν). Сръбскитъ грамоти споменуватъ за оранъ, жетва, харманъ, сѣнокосъ като за „царска работа“.

Най-висшиятъ чиновникъ въ една жупа първоначално и въ България, и въ Сърбия, както и у чехитъ, полабскитъ славяни и хърватитъ, се наричалъ *жупанъ*; това старо название презъ XIII и XIV в. в. постепенно било замѣнено съ гръцкото *кефалия* (κεφαλᾶδες, κεφαλῶται, capitanei). Въ една грамота отъ 1347 г. кефалиитъ се наричатъ *хоры тѣ дукуы* (δοῦξ τῆς χώρας). Кефалията, обикновено боляринъ, ималъ, като представителъ на царя, сждебна власть и се грижелъ за обществената безопасностъ.

Чиновницитъ въ една жупа се наричали или *владжичи*, или, както въ Сърбия и Босна, *владельци*. Грамотитъ отъ XIV в. споменуватъ „всѣхъ болѣръ и работникъ царства ми, великихъ и малыхъ“, на които царътъ е повѣрвалъ да събиратъ данъци и да се грижатъ за администрацията (съдржати въсѣкы работы царства ми). Въ четиритъ запазени манастирски документи се споменаватъ 20 длъжностни лица, които носятъ отчасти славянски, отчасти гръцки названия.

Кастрофилакъ (καстроφύλαξ), както, безъ съмнение, и *катепанъ* (1347, κατεπάνω, capitaneus) билъ комендантътъ на крепостния гарнизонъ. Другитъ военни лица били: *примикюръ* (πριμικήριος), *алагаторъ* (ἀλάγη — ескадронъ) и *десѣтникъ*. Едно отъ най-важнитъ лица било, както и въ Сърбия, *севастъ* (σεβαστός) съ сждебна власть; *сждѣи* (judex) се споменува наредъ съ него едва въ 1378. Вирпинската грамота споменува и *кнѣзя*. Въ Сърбия князь се наричалъ или селскиятъ кметъ, или търговскиятъ сждия, или бирникътъ. *Ватахъ*⁷⁵ и *топицкалъ* (?), които срѣщаме въ сжщия паметникъ, се занимавали съ сждебни и финансови дѣла. Между чиновницитъ, които се занимавали съ данѣцитъ и при Шишмана III се наричали *перпираке*, въ Сърбия и въ България първо мѣсто държалъ *прахторъ* (πράχτορ); данѣцитъ въ натура събирали *житаре* (жито, ръжъ), *винаре*, *десѣткаре*—десета частъ отъ меда, овцитъ и свинитъ, *сѣнаре* (сѣно), *митаре*, а, може би, сжщо тѣй и *подоха-тори*. *Писцитъ* (виз. ἀπογραφεύς) съставяли описа на земитъ съ цель за опредѣляне на данѣцитъ. Въ XIV в. се явяватъ още следнитъ царски чиновници: *гончие* или *находници* (пратеници, куриери), *побирчие* (бирници?), *градаре* (градаръ—градинарь)⁷⁶ и *повари* или *варничие*, *вараре*.

16. *Сѣбори*. Споредъ оскѣднитъ известия, голѣмитъ и малки боляри, духовенството съ патриарха начело, епископитъ и игуменитъ се събирали подъ председателството на царя и на князетъ на *сѣборъ*. Сѣборитъ, за които знаемъ, се свиквали или за изборъ на царъ, или за изкоренение на ере-